सिम्रौनगढ नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्डः ७ संख्याः६ मितिः २०८३/०१/२५

भाग-२

सिम्रौनगढ नगरपालिका

बालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा कार्यविधि,२०८३ सिम्रौनगढ नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मितिः २०८३/०१/२५
नगर प्रमुखबाट प्रमाणीकरण मितिः २०८३/०१/२५

CS CamScanner

बालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

सिम्रौनगढ नगरकार्यपालिकाको कार्यालय सिंम्रौनगढ,बारा ।

मधेश प्रदेश, नेपाल

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०८३/०१/२५ गते

बालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

सिम्रौनगढ नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय सिम्रौनगढ, बारा मधेश प्रदेश २०७३
किशोरी प्रसाद कलवार नगर प्रमुख

बिषय सूची

प्रस्तावना..

परिच्छेद १.. 2

प्रारम्भिक.. 2

परिच्छेद २.. 3

बालविवाह सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था.. 3

परिच्छेद ३.. 4

बालविवाह मुक्त वडा र स्थानीय सरकार घोषणा प्रकिया.. 4

परिच्छेद-४.. 10

बालविवाह मुक्त क्षेत्र घोषणाका लागि बालविवाहको प्रक्रियागत र बालविवाहको अवस्था मापनका सूचकहरु.. 10

परिच्छेद-५.. 12

जिम्मेवारी र भूमिका.. 12

परिच्छेद-६.. 19

बालविवाह मुक्त वडा तथा स्थानीय सरकार घोषणाको दीगोपना.. 19

अनुसूची १.. 20

कियाकलापको अनुगमनका लागि चेकलिस्ट.. 20

अनुसूची २.. 21

सूचकहरुको परिभाषा, तथ्याङ्क स्रोत तथा अंकभार.. 21

अनुसूची ३.. 25

सूचक मापनका चरणहरु.. 25

अनुसूची ४.. 26

अङ्कभार अनुसार रडहरुको वर्गीकरण तथा समीक्षा.. 26

अनुसूची ५.. 27

बालविवाह अन्त्यका लागि पारिवारिक स्वघोषणा पत्रको नमूना.. 27

बालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

प्रस्तावना:

बालविवाहतथाकम उमेरमाहुने विवाहबालअधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनका साथैसामाजिकन्याय, लैङ्गिक समानता र दिगो विकासकामार्गमाप्रमुखचुनौतीका रूपमा रहेका छन् । यस्ता अभ्यासहरूले बालबालिकाको शिक्षा, स्वास्थ्य, सुरक्षा, मानसिकतथा सामाजिकविकास र भविष्यकाअवसरहरूमाप्रत्यक्षतथा दीर्घकालीन असर पार्ने गर्दछन् । विशेषगरी बालिकाहरू यसबाट बढी प्रभावितहुने हुँदाउनीहरूको आत्मनिर्भरता, निर्णय क्षमतातथा सम्मानपूर्वक जीवनयापन गर्ने अधिकारमानकारात्मकप्रभाव पर्ने गर्दछ । बालविवाहका कारण विद्यालय छोड्ने दर वृद्धि हुनु, किशोरावस्थामामातृत्वको जोखिम बढ्नु, घरेलु हिंसा तथा गरिबीको चक्र निरन्तर रहनुजस्ता समस्या समाजमा अझ जटिल बन्दै गएका छन् । यसले समग्र समुदायको सामाजिक, आर्थिक तथामानवीयविकास प्रक्रियालाई समेत कमजोर बनाउने कार्य गर्दछ ।

नेपालकोसंविधान, बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५, मुलुकी अपराध संहितातथाअन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार सम्बन्धी प्रतिबद्धताहरूले बालविवाहलाई कानूनी रूपमानिषेध गरेका छन् । तथापि, सामाजिक परम्परा, आर्थिक अवस्था, चेतनाको कमीतथाप्रभावकारी कार्यान्वयनअभावका कारण केही क्षेत्रमाबालविवाहको अभ्यास अझै विद्यमान रहेको पाइन्छ । यस परिस्थितिलाई न्यूनीकरण गरी बालबालिकाको सर्वोत्तमहित सुनिश्चित गर्न स्थानीयतहको सक्रियभूमिकाअत्यन्त महत्वपूर्ण रहेको छ । स्थानीय सरकारमार्फत समुदायस्तरसम्म पुग्ने प्रभावकारी कार्यक्रम, समन्वय र निगरानी प्रणाली विकास गरी मात्रबालविवाह नियन्त्रण तथाअन्त्यको लक्ष्यहासिल गर्न सकिन्छ ।यसै सन्दर्भमा, सिम्रौनगढ नगरपालिका, बाराले बालअधिकार संरक्षण, प्रवर्द्धन तथाबालमैत्री समाजनिर्माणप्रति आफ्नो प्रतिबद्धतालाई व्यवहारमा रूपान्तरण गर्दै "बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणा कार्यविधि" जारी गरेको हो । यस कार्यविधिको मुख्य उद्देश्य बालविवाह नियन्त्रण तथा रोकथामकाप्रयासहरूलाई व्यवस्थित, सहभागितामूलक, प्रमाणमा आधारित र दीगो बनाउनु हो । कार्यविधिले वडा तथानगरस्तरमाबालविवाहको अवस्थामूल्याङ्कन गर्ने आधार, आवश्यक सूचकहरू, घोषणा प्रक्रियाका चरणहरू, प्रमाणीकरण तथाअनुगमनको व्यवस्था साथै घोषणा पश्चात् दीगोपनाकायम राख्ने उपायहरू स्पष्ट रूपमानिर्दिष्ट गरेको छ।

यस कार्यविधिले स्थानीय सरकार, वडा कार्यालय, बालअधिकार समिति, विद्यालय, महिलातथाबालबालिका समूह, सुरक्षानिकाय, नागरिक समाज, सञ्चारमाध्यमतथा साझेदार संस्थाहरूबीच समन्वय र सहकार्यलाई थप सुदृढ बनाउने अपेक्षा गरिएको छ । साथै समुदायस्तरमाजनचेतनाअभिवृद्धि, कानूनीकार्यान्वयन सुदृढीकरण तथाबालबालिकाको अधिकार संरक्षणमा सामूहिकउत्तरदायित्वको भावनाविकास गर्न समेत यसले मार्गदर्शन प्रदान गर्नेछ ।यस कार्यविधिको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट सिम्रौनगढ नगरपालिकाबालविवाह रहित, सुरक्षित, समावेशीतथाबालमैत्री समाजनिर्माणतर्फ दृढतापूर्वक अघि बढ्ने विश्वास लिइएको छ ।

परिच्छेद १
प्रारम्भिक

१. संक्षिप्तनाम र प्रारम्भ:कार्यविधिको नाम-" बालविवाहमुक्त स्थानीयतहघोषणा कार्यविधि, २०८३" रहेको छ।

बालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

२. यो कार्यविधिसिम्रौनगढनगरपालिका, नगर कार्यपालिकाले स्वीकृत गरेको मितिदेखि लागु हुनेछ।
३. विषयवा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:
(क) "बालबालिका"भन्नाले अठार वर्ष उमेर पूरा नगरेको व्यक्ति जनाउँछ।
(ख) "बालविवाह"भन्नाले नेपालको प्रचलितकानूनवमाजिमतोकिएको उमेर (२० वर्ष उमेर पुगेका) भन्दा अगाडि गरिने सबै विवाहलाई सम्झनु पर्छ।
(ग) "स्थानीय सरकार"भन्नालेसिम्रौनगढनगरपालिका सम्झनु पर्छ।
(घ) "कार्यपालिका"भन्नाले सिम्रौनगढ नगरपालिकाको नगर कार्यपालिका सम्झनु पर्छ।
(ङ) "कार्यपालिका सदस्य"भन्नाले सिम्रौनगढनगरपालिकाकोसदस्यलाई सम्झनु पर्छ।
(च)"वडा अध्यक्ष"भन्नाले सिम्रौनगढनगरपालिकाअन्तर्गतका वडा अध्यक्षलाई सम्झनु पर्छ।
(छ) "वडा सदस्य"भन्नाले सिम्रौनगढनगरपालिकाअन्तर्गतका वडा समितिका सदस्यहरुलाई सम्झनु पर्छ।
(ज) "प्रमुखप्रशासकीयअधिकृत"भन्नाले सिम्रौनगढनगरपालिकाको प्रमुखप्रशासकीयअधिकृत सम्झनु पर्छ।
(ञ) "समिति"भन्नालेसिम्रौनगढनगरपालिकाको कार्यविधिअनुसार गठन भएको समिति सम्झनु पर्छ।
(ट) "सामाजिक संस्था"भन्नाले प्रचलितकानूनवमोजिमदर्ता भई स्थापनाभएका गैर नाफामूलक संस्थालाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले यस्तै प्रकृतिकाअन्य गैरसरकारी संस्था समेतलाई जनाउँछ।
(ठ) "निजी संस्था"भन्नाले कानूनबमोजिमदर्ता भई स्थापनाभएको नाफामूलक संस्थालाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले यस्तै प्रकृतिकाअन्यफर्म वाकम्पनी समेतलाई जनाउँछ।
(ड) "सूचक"भन्नाले कार्यविधिको परिच्छेद ४ माउल्लेख गरिएका सूचकहरुलाई सम्झनु पर्दछ।

परिच्छेद २

बालविवाह सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था

बालविवाहतथाकम उमेरमाहुने विवाहमानवअधिकार र बालअधिकारसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विषयभएकाले यसको अन्त्यकालागिअन्तर्राष्ट्रिय, राष्ट्रिय र प्रादेशिक स्तरमा स्पष्ट नीतिगततथाकानुनीप्रतिवद्धता व्यक्त गरिएको छ। सन् २०१३ को डिसेम्वरमा संयुक्त राष्ट्रसंघको ६८ औं साधारणसभावाट "वालविवाहतथा जबरजस्तीहुने विवाह" सम्बन्धी प्रस्तावपारित भएयताविश्व समुदायले वालविवाहअन्त्यलाई उच्चप्राथमिकतामा राख्दै विभिन्नपहलहरू अधि बढाएको छ।
नेपालले वालअधिकार सम्वन्धीमहासन्धि १९८९, महिलामाथिहुने सवै प्रकारका विभेदको अन्त्य सम्वन्धीमहासन्धि १९७९, नागरिक तथा राजनीतिकअधिकार सम्वन्धीअन्तर्राष्ट्रिय अनुवन्ध १९६६, आर्थिक, सामाजिकतथा सांस्कृतिकअधिकार सम्बन्धीअन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्ध १९६६, यातना विरुद्धको महासन्धि १९८४, जनसंख्या र विकास सम्वन्धीअन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनको कार्ययोजना १९९४, चौथो विश्वमहिला सम्मेलनवाट पारित वेइजिङ घोषणा तथाकार्ययोजनालगायतविभिन्नअन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय प्रतिवद्धतामार्फत वालअधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धनप्रतिआफ्नो दायित्व स्पष्ट रूपमाव्यक्त गरेको छ।
दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) अन्तर्गत बालबालिकामाथिहुने हिंसाविरुद्धको दक्षिण एशियालीपहलले पनिवालविवाहअन्त्यलाई रणनीतिक प्राथमिकताका रूपमा अधि बढाएको छ। क्षेत्रीयकार्ययोजनातथा काठमाडौं आव्हानमार्फत दक्षिण एशियाबाट बालविवाहअन्त्यकालागि सदस्य राष्ट्रहरूलाई प्रभावकारी कदमचाल्नआह्वान गरिएको छ।
संयुक्त राष्ट्रसंघले सन् २०३० सम्ममा पूरा हुने गरी दीगो विकासकालक्ष्यहरु निर्धारण गरेको छ जसमध्ये पाँचौ लक्ष्यको लैङ्गिक समानताअन्तर्गत "सबै प्रकारका हानिकारक अभ्यासहरु जस्तै कलिलो उमेरमा गरिने र जवर्जस्ती गरिने विवाहमा र महिलाको योनी छेदनको उन्मूलन"मावालविवाहलाई २४.५

CamScanner

प्रतिशतबाट घटाएर ४.१ माझार्ने लक्ष्य समावेश गरिएको छ। [illegible] राज्यको हैसियतमाउक्तलक्ष्यहासिल गर्न नीतिगत, कानुनीर कार्यक्रमगतपहलहरू निरन्तर रूपमा अघि बढाउँदै आएको छ।

नेपालको संविधानले बालबालिकालाई बालविवाहबाट मुक्त रहने मौलिकहकप्रदान गरेको छ। विवाहको न्यूनतम उमेर २० वर्ष तोकिएको छ र सोभन्दाकम उमेरमाहुने विवाहलाई गैरकानुनीतथा दण्डनीय मानिएको छ। मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ तथाबालबालिका सम्वन्धी ऐन, २०७५ ले बालविवाह गर्ने, गराउने वा सहयोग गर्ने कार्यलाई दण्डनीय कसूरका रूपमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ र पीडित बालबालिकाको संरक्षण तथाक्षतिपूर्तिको अधिकार सुनिश्चित गरेको छ।

राष्ट्रिय बालबालिकानीति, २०८० ले बालविवाहलाई बालअधिकार कार्यान्वयनमाबाधा पुऱ्याउने प्रमुख सामाजिक समस्याका रूपमापहिचानगर्दै यसको रोकथामकालागि संघ, प्रदेश र स्थानीयतहको समन्वितपहलआवश्यकभएको उल्लेख गरेको छ। यसैअनुसार स्थानीयतहलाई निरोधात्मककार्यक्रम सञ्चालन, उजुरी व्यवस्थापन सुदृढीकरण तथाबालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा गर्न प्रेरित गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरिएको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले पनि स्थानीयतहलाई बालमैत्रीशासन प्रवर्द्धन गर्ने र बालविवाहअन्त्यकालागिप्रत्यक्षजिम्मेवारी दिएको छ।

बालमैत्री स्थानीयशासनकार्यान्वयननिर्देशिका, २०७८ अनुसार बालमैत्री स्थानीयतह घोषणा गर्न आवश्यक ५१ सूचकमध्ये संरक्षण क्षेत्र अन्तर्गतको एक प्रमुख सूचक स्थानीयतहबालविवाहमुक्तहुनु हो। यसले बालविवाहअन्त्यलाई स्थानीयशासनको गुणस्तर र उत्तरदायित्वसँगप्रत्यक्ष रूपमा जोडेको छ।

त्यसैगरी बालविवाहअन्त्यकालागि राष्ट्रिय रणनीति तथाकार्यान्वयनकार्ययोजना, २०८२, मधेश प्रदेशको १० वर्षे प्रादेशिक रणनीतिक योजना, तथामधेश प्रदेशको बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणा कार्यविधि, २०८० ले बालविवाहअन्त्यकालागिबहुपक्षीय समन्वय, सामाजिकव्यवहार परिवर्तन, प्रभावकारी कानुनीकार्यान्वयनतथा स्थानीयतहको नेतृत्वमा घोषणा प्रक्रिया अघि बढाउने स्पष्ट मार्गदर्शन प्रदान गरेका छन्।

यी सबै नीतिगततथाकानुनीव्यवस्थाहरूले बालविवाहअन्त्यलाई राज्यको साझादायित्वका रूपमा स्थापित गरेका छन् र स्थानीयतहलाई प्रमाणमा आधारित, व्यवस्थित र दीगो घोषणा प्रक्रियामार्फत बालविवाहमुक्त क्षेत्र निर्माणतर्फ अग्रसर हुनमार्गनिर्देशनप्रदान गरेका छन्। यहीनीतिगतआधारलाई आत्मसातगर्दै सिम्रौनगढनगरपालिकाले बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणा प्रक्रियालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन यो कार्यविधितर्जुमागरेको हो।

परिच्छेद३

बालविवाहमुक्त वडा र स्थानीय सरकार घोषणाप्रक्रिया

घोषणा पूर्व

बालविवाहमुक्त वडा तथा स्थानीय सरकार घोषणा गर्नु अघि देहायअनुसार तयारी तथापूर्वकार्यहरू पूरा गरिएको हुनुपर्नेछः

१. सरोकारवालासहितको साझाकार्ययोजनानिर्माण

CamScanner

बालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

स्थानीय सरकारले विभिन्न उमेर, लिंग, जातजाति, वर्ग तथा समुदायकाबालबालिका, किशोर-किशोरी, शिक्षक, बालअधिकार समिति, समाजसेवी, धार्मिक अगुवा, बाल समूहकाप्रतिनिधि, आमा समूह, सामाजिक नेतृत्वकर्ता, स्थानीय राजनीतिकदलकाप्रतिनिधि, प्रहरी, अभिभावकतथानागरिक समाजको सहभागितामा स्थानीय स्तरमाबालविवाहकाविद्यमान कारण, प्रभाव र समाधानकाउपायबारे व्यापक छलफल तथा परामर्श भेलाआयोजना गरी कार्यान्वयनयोग्य बृहतकार्ययोजनातयार गर्नुपर्नेछ।

२. तथ्याङ्क संकलनतथाअवस्थाविश्लेषण

बालअधिकार समितिको सक्रिय समन्वयमाप्रत्येक वर्ष वडा तथा स्थानीयतहभित्रभएका सबै प्रकारका विवाहको विवरण संकलन गरी बालविवाहको अवस्था, प्रवृत्ति र प्रमुख कारणहरू सहितको अद्यावधिक अभिलेख तयार गर्नुपर्नेछ।

३. संयुक्तवार्षिक कार्ययोजना र कार्यक्रम सञ्चालन

वडा कार्यालय, स्थानीय सरकार तथा सरोकारवाला संघ-संस्थाबाट विनियोजित बजेट तथा स्रोत साधनको समन्वय गरी संयुक्तवार्षिक कार्ययोजनातयार गर्नुपर्नेछ र सो कार्ययोजनाको आधारमाबालअधिकार समितिहरूको नेतृत्वमाबालविवाहमुक्त वडा तथा स्थानीय सरकार घोषणा लक्षितकार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

४. सर्वपक्षीयप्रारम्भिक बैठक तथालक्षितअभियान सञ्चालन

स्थानीय सरकार तथा वडा स्तरमा सरोकारवालाहरू समावेश गरी सर्वपक्षीयप्रारम्भिक बैठक आयोजना गर्नुपर्नेछ। संकलिततथ्याङ्कको आधारमाबालविवाहको जोखिम बढी भएकाविद्यालय, बस्ती, टोल तथा समुदायपहिचान गरी लक्षितजनचेतनामूलकतथाव्यवहार परिवर्तन अभियान सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

५. समुदाय केन्द्रित सामाजिकव्यवहार परिवर्तन अभियान

बालविवाहतथाअन्यहानिकारक सामाजिकमूल्य-मान्यता विरुद्ध अभिभावक र समुदायमा सचेतनाअभिवृद्धि गर्न रोल मोडेल अभिभावक, धार्मिक अगुवा, समाजसेवी, बालतथायुवाअभियन्तातयार गरी बालअधिकार समितिको नेतृत्वमाविभिन्न बस्ती, टोल र समुदाय केन्द्रितअभियानतथाअन्तरक्रियात्मककार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

६. उदाहरणीय अभिभावकको सम्मानतथाप्रोत्साहन

बालविवाहनगरी छोरीको शिक्षा, सीप विकास र आत्मनिर्भरतामा जोड दिएकाउदाहरणीय अभिभावकतथा परिवारहरूलाई पहिचान गरी सम्मान, सार्वजनिकप्रशंसा तथाप्रोत्साहनमूलककार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्नेछ, ताकि समुदायमा सकारात्मक सन्देश प्रवाहहोस्।

७. समुदाय केन्द्रित घरदैलो अभियान

बालअधिकार समितिहरू, स्थानीय राजनीतिक दल,प्रहरी, स्थानीय संघ-संस्था, बालसमूह, किशोरी क्लव, युवाक्लब, विद्यालय, मदरसा, अभिभावक, स्थानीयधामी-झाँक्री, महिला समूह, निगरानी समूह, आमा समूह, धार्मिक अगुवातथानागरिक समाजको समन्वयमाविभिन्न बस्ती, टोल र समुदाय केन्द्रित घरदैलो अभियान सञ्चालन गर्नुपर्नेछ, जसबाट बालविवाह विरुद्ध जनचेतनाअभिवृद्धि र सामाजिक प्रतिबद्धता मदत होस्।

८. सहभागितामूलकबालमैत्रीअभियान सञ्चालन

बालबालिका, अभिभावकतथाशिक्षकहरूको सक्रिय सहभागितामाविद्यालय र समुदाय स्तरमाबालविवाह विरुद्ध सचेतनामूलक, अन्तरक्रियात्मकतथाव्यवहार परिवर्तन लक्षितअभियान सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

CamScanner

९. सार्वजनिक संवादतथा सामाजिकउत्तरदायित्व प्रवर्द्धन
स्थानीयतहमाबालविवाहको अवस्था, चुनौती र समाधानकाउपायहरूवारे राजनीतिक दल, बालअधिकार समिति, बालसमूहतथाकिशोरी समूह, धार्मिक अगुवा, सामाजिक नेतृत्वकर्ता, महिला, सञ्जाल, अभिभावकतथाअन्य सरोकारवालाहरूबीच सार्वजनिक संवाद, अन्तरक्रियातथा सार्वजनिक सुनुवाइकार्यक्रमनियमित. रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

१०. विद्यालय केन्द्रितजीवनोपयोगीशिक्षातथा स्वास्थ्य सचेतना
विद्यालयस्तरमाकिशोर-किशोरी लक्षितजीवनोपयोगी सीप, यौन तथाप्रजनन स्वास्थ्यअधिकार सम्बन्धीकक्षातथाअभिमुखीकरण सत्र सञ्चालन गर्नुपर्नेछ। साथै प्रत्येक विद्यालयमा लैङ्गिकफोकलशिक्षकतोकी सो शिक्षकको नेतृत्वमावालविवाह विरुद्ध सचेतनाअभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रमतथागतिविधिहरू नियमित रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

११. महामारी तथाविपद् अवस्थासमेत समेटिएको सचेतनाअभियान
विभिन्नमहामारी तथाविपद्का अवस्थालाई ध्यानमा राखी, त्यस्ता परिस्थितिमावालविवाहको जोखिम बढ्न सक्ने भएकाले रेडियो, सामाजिक सञ्जाल, सूचना पाटी, समुदायिक भेटघाट लगायतका सञ्चार माध्यम परिचालन गरी निरन्तर सचेतनाअभियान सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

१२. प्रहरीसँग समन्वयमा रोकथाममुखीपहल
स्थानीय सरकारले नेपालप्रहरीसँगआवश्यक समन्वय गरी बालविवाह रोकथामकालागि सामुदायिकजागरण, अन्तरक्रिया, कानुनीसचेतनातथानिगरानी प्रणाली सुदृढ गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

१३. लैङ्गिक रूपान्तरणकारी कार्यक्रम सञ्चालन
छोरा-छोरीबीचको विभेद अन्त्य गर्ने, महिलाको अर्थोपार्जन क्षमताअभिवृद्धि गर्ने तथा छोरीहरूको शिक्षामा निरन्तरता सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले पुरुष सहभागिता सहितको लैङ्गिक रूपान्तरणकारी दृष्टिकोणमा आधारित कार्यक्रमतथाक्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

१४. नियमितअनुगमनतथामूल्याङ्कन
वडा तथा स्थानीयस्तरमा सञ्चालनभएकाबालविवाहमुक्तअभियानहरूको प्रभावकारितावारे नियमितअनुगमनतथामूल्याङ्कन गर्नुपर्नेछ। अनुगमनकार्यलाई व्यवस्थितबनाउन स्वीकृत चेकलिस्ट (अनुसूची १) प्रयोग गर्नुपर्नेछ।

१५. सूचकप्रगति समीक्षा र सिकाइमाआधारित कार्यान्वयन
वालविवाहमुक्त वडा तथा स्थानीय सरकार घोषणा प्रक्रियासम्बन्धीप्रगति र वालविवाहको अवस्थामापन सूचकहरूको उपलब्धिवारे बालअधिकार समिति, स्थानीयतह र अन्य सरोकारवालाहरूवीचनियमित समीक्षातथा छलफल गर्नुपर्नेछ। प्राप्तसिकाइ र अनुभवकाआधारमाआगामीकार्यक्रमतथाक्रियाकलाप परिमार्जन र सुदृढ गर्दै कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ।

१६. प्रचार-प्रसार तथा सूचनाप्रवाह
वालविवाहमुक्त वडा वा स्थानीय सरकार घोषणा तथावालविवाहको वर्तमानअवस्थावारे स्थानीय रेडियो, अनलाइन मिडिया र पत्रिकासँग समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरी व्यापकप्रचार-प्रसार गर्नुपर्नेछ।

१७. घोषणा सम्बन्धी निर्णय प्रक्रिया

वडालाई बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणा गर्न वडास्तरीय बालअधिकार समितिको निर्णय र स्थानीयबालअधिकार समितिको सिफारिसका आधारमाकार्यपालिकाबाट निर्णय गराउनुपर्नेछ। त्यस्तै, स्थानीय सरकारलाई बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणा गर्न स्थानीयबालअधिकार समितिको सिफारिसमाकार्यपालिकाबाट निर्णय गरिनेछ।

१८. घोषणा कार्यक्रमको तयारी

बालविवाहमुक्त वडा वा स्थानीय सरकार घोषणा कार्यक्रम सञ्चालनकालागि स्थानीय सरोकारवालाहरू समावेश गरी सर्वपक्षीयतयारी बैठक आयोजना गरी मिति र स्थाननिर्धारण गर्नुपर्नेछ तथाआवश्यकतयारीकालागिविभिन्नउपसमितिहरू गठन गर्नुपर्नेछ।

१९. घोषणा सम्बन्धी सूचनापुनःप्रसारण

बालविवाहमुक्त घोषणा सम्बन्धी सूचना समुदायमाप्रभावकारी रूपमा पुऱ्याउन स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूसँग सहकार्य गरी नियमितर समन्वितप्रचार-प्रसार गर्नुपर्नेछ।

२०. बाल संरक्षण तथामनोसामाजिक सहयोग व्यवस्था

बालविवाहभएको वा स्वेच्छिक रूपमाविवाह गरेको अवस्थामाआवश्यकताअनुसार मनोसामाजिकतथा परामर्श सेवाउपलब्ध गराई बालबालिकालाई अभिभावकको जिम्मामाबुझाउने वाआवश्यक परेमाआवधिक हेरचाह गृहमा राखी संरक्षण तथा सेवाप्रदान गर्ने व्यवस्थामिलाउनुपर्नेछ।

२१. घोषणा पश्चात् दिगोपनाकालागि रणनीति

वडा वा स्थानीय सरकारलाई बालविवाहमुक्त घोषणा पश्चात सो अवस्थादिगो रूपमाकायम राख्न दीर्घकालीन रणनीति तथाकार्ययोजनातर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ।

२२. अनुगमनतथा स्वीकृतिप्रक्रिया

वडा बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणा गर्ननगरपालिकास्तरीय अनुगमन समितिबाट अनुगमनतथा स्वीकृतिप्राप्तहुनुपर्नेछ। त्यस्तै, नगरपालिकाबालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणा गर्न प्रदेश बालअधिकार समितिबाट अनुगमनपश्चात स्वीकृतिप्राप्त गर्नुपर्नेछ।

घोषणा गर्ने दिनमा

१. नेतृत्वतथा समन्वय

बालविवाहमुक्त वडा घोषणा कार्यक्रम सञ्चालनकालागि वडास्तरीय बालअधिकार समितिले र स्थानीय सरकारलाई बालविवाहमुक्त घोषणा गर्न स्थानीयबालअधिकार समितिले नेतृत्वदायीतथा समन्वयकारी भूमिकानिर्वाह गर्नुपर्नेछ।

२. घोषणा समारोह आयोजनातथा सम्मानकार्यक्रम

CamScanner

प्रदेश सरकार तथाबालविवाह विरुद्ध कार्यरत संघ-संस्थाहरूसँग समन्वय गरी बालविवाहमुक्त वडा वा स्थानीय सरकार घोषणा समारोह आयोजना गर्नुपर्नेछ। उक्तअवसरमावालविवाहन्यूनीकरण तथा रोकथाममाउल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने व्यक्ति, अभिभावकतथा सरोकारवालानिकायहरूलाई सम्मान गरिनेछ।

३. सूचनातथाप्रचार-प्रसार

वालविवाहमुक्त घोषणा सम्वन्धीजानकारी समुदायसम्मप्रभावकारी रूपमा पुऱ्याउन स्थानीय रेडियो, अनलाइन मिडिया तथापत्रिकासँग सहकार्य र साझेदारी गरी व्यापकप्रचार-प्रसार गर्नुपर्नेछ।

४. घोषणापत्र जारी तथा प्रतिबद्धता संकलन

बालविवाहमुक्त क्षेत्रको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न औपचारिक घोषणापत्र तयार गरी सम्वन्धित सवै सरोकारवालावाट सोको पालनातथाकार्यान्वयनकालागि सार्वजनिक प्रतिवद्धता गराउनुपर्नेछ।

घोषणापछि

१. अनुगमनतथादिगोपन योजना

वालविवाहमुक्त वडा वा स्थानीय सरकार घोषणा पश्चात् सर्वपक्षीय छलफलको आधारमा वडा तथा स्थानीयवालअधिकार समितिले घोषणाका सूचकहरूमाप्रगतिकायम राख्ने उद्देश्यले रोल मोडल अभियानसमेत समेटिएको स्पष्ट कार्ययोजनातयार गरी प्रभावकारी अनुगमन संयन्त्र स्थापना गर्नुपर्नेछ। उक्त योजनाकार्यान्वयनको प्रगति समितिमानियमितरूपमा समीक्षातथानिगरानी गरिनेछ।

२. सार्वजनिक संवादतथा सामाजिकजवाफदेहिता

स्थानीयतहमावालविवाहको वर्तमानअवस्था, चुनौती र समाधानकाउपायवारे राजनीतिक दल, वालअधिकार समिति, वालसमूह/किशोरी समूहतथा सञ्जाल, धार्मिक अगुवा, धामी, सामाजिक नेतृत्वकर्ता, महिला सञ्जाल, अभिभावकतथाअन्य सरोकारवालाहरूबीचनियमित सार्वजनिक संवाद र सुनुवाइकार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

३. अध्ययन, अनुसन्धानतथाअसलअभ्यासको विस्तार

वडा तथा स्थानीयस्तरमा सञ्चालनभएकाबालविवाहमुक्तअभियानहरूको प्रभावकारितावारे आवश्यकअध्ययनतथा अनुसन्धान गरी प्राप्तअसलअभ्यास र सिकाइहरूलाई दस्तावेजीकरण गर्दै व्यापक रूपमाप्रचार-प्रसार गर्नुपर्नेछ।

४. निरन्तर सूचनाप्रवाहतथाजनचेतना

वालविवाहमुक्त घोषणा पश्चात् पनिवालविवाहको अवस्था, उपलब्धि र प्रगति सम्वन्धीजानकारी समुदायमा निरन्तर रूपमा पुऱ्याउन स्थानीय रेडियो, अनलाइन मिडिया तथापत्रिकासँग सहकार्य, समन्वय र साझेदारी गरी प्रभावकारी सूचनातथाजनचेतनाअभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

५. रोल मोडल परिचालन तथा जनचेतना विस्तार

वालविवाहतथाअन्यहानिकारक सामाजिकमूल्य-मान्यता र व्यवहार विरुद्ध अभिभावकहरूमा सचेतनाअभिवृद्धि गर्न रोल मोडल अभिभावक, धार्मिक अगुवा, समाजसेवीतथावाल-युवाअभियन्ताहरू

तयार गरी परिचालन गरिनेछ। यस कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन स्थानीय रेडियो, अनलाइन, पत्रिकासँग समन्वय, सहकार्य तथा साझेदारीमार्फत निरन्तर प्रचार-प्रसार गरिनेछ।

६. नीतितथाकार्यान्वयन संयन्त्रको सुदृढीकरण

बालविवाहतथाहानिकारक सामाजिकअभ्यासहरूको रोकथाम र रूपान्तरणका लागिआवश्यकनीतिगतव्यवस्था, कार्यान्वयन संयन्त्रतथा समन्वय प्रणाली विकास गरी तिनको प्रभावकारी कार्यान्वयन र निरन्तरता सुनिश्चित गरिनेछ।

७. निरन्तर अनुगमनतथामूल्याङ्कन

बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणाको अवस्थालाई कम्तिमालगातार तीनवर्षसम्म नियमितअनुगमन गरिनेछ। सो अवधिमाआवश्यक सर्वेक्षण तथातथ्याङ्क संकलनमार्फत बालविवाहको वास्तविकअवस्थाको निरन्तर मूल्याङ्कन गरिनेछ।

८. अनुगमन समितिको व्यवस्था

बालविवाहमुक्त वडा तथा स्थानीय सरकार घोषणा पश्चात् सर्वपक्षीय छलफलको आधारमा घोषणासम्बन्धी सूचकहरूमाप्रगतिकायम राख्न स्थानीय सरकार तथा वडा तहमाआवश्यकप्रतिनिधित्व समेटिएको अनुगमन समितिको गठन र सञ्चालन गरिनेछ।

क) स्थानीय स्तरीय अनुगमन समिति

१. संयोजक- नगर प्रमुख
२.सदस्य- नगर उपप्रमुख
३. सदस्य-स्थानीयबालअधिकार समितिको प्रतिनिधि
४. सदस्य-प्र.अ., नगर प्रमुखले तोकेको सामुदायिकविद्यालयमध्येबाट १ जना
५. सदस्य- स्थानीयबाल समूह सञ्जालकाअध्यक्ष
६. सदस्य- प्रहरी
७. सदस्य- कार्यपालिकादलितमहिला सदस्य
८. सदस्य- सामाजिकविकास संयोजक
९. सदस्य सचिव- महिला, बालबालिकातथा ज्येष्ठ नागरिक शाखाप्रमुख
१०. रोल मोडेल अभिभावकप्रतिनिधि
११. रोल मोडेल धार्मिक अगुवाप्रतिनिधि
१२. पत्रकार प्रतिनिधि

आमन्त्रितको रुपमानगरपालिकाकाकानूनव्यवसायी, सेवानिवृत्त कर्मचारी र बालबालिकाको क्षेत्रमाकाम गर्ने संघ संस्थाकाप्रतिनिधिलाई राखिएको छ।

ख) वडा स्तरीय अनुगमन समिति

१.संयोजक- वडा अध्यक्ष
२.सदस्य- माध्यमिकविद्यालयका प्र.अ.
३. सदस्य-प्रहरी प्रतिनिधि
४.सदस्य-वडा स्वास्थ्यप्रतिनिधि
५.सदस्य- सेवानिवृत्त कर्मचारी/समाजसेवी

CamScanner

६.सदस्य- बाल समूहको अध्यक्ष
७.सदस्य सचिव- वडा सचिव
८.रोल मोडेल अभिभावकप्रतिनिधि
९.रोल मोडेल धार्मिक अगुवाप्रतिनिधि
१०.पत्रकार प्रतिनिधि
११.पालिका स्तरीय बाल समूह सञ्जालकाप्रतिनिधि
स्थानीय सरकार र वडा स्तरीय अनुगमन समितिआफैले कार्यविधिनिर्धारण गरी कार्य गर्न सक्नेछ।

९. घोषणापछि तय गरिएको रणनीतिक योजनाप्रभावकारी रूपमाकार्यान्वयन गर्ने।
बालविवाहमुक्त क्षेत्रको अवस्थादीगो रूपमाकायम राख्न घोषणा पश्चात् तयार गरिएको रणनीति तथाकार्ययोजनालाई प्राथमिकताका साथकार्यान्वयन गरिनेछ।

१०. बालविवाहमुक्त घोषणा गर्ने वडालाई सम्मानतथाप्रोत्साहनप्रदान गर्ने।
बालविवाहअन्त्यमाउल्लेखनीय योगदान पुर्‍याउने तथाबालविवाहमुक्त वडा घोषणा गर्ने वडाहरूलाई स्थानीय सरकारले औपचारिक रूपमा सम्मानतथाप्रोत्साहनप्रदान गर्ने व्यवस्था गर्नेछ।

परिच्छेद-४

बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणाका लागिबालविवाहको प्रक्रियागत र बालविवाहको अवस्थामापनका सूचकहरु

बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणाका लागिबालविवाहको प्रक्रियागत र बालविवाहको अवस्थामापनका सूचकहरु स्थानीय सरकार र सम्वन्धित वडाले सुनिश्तिताको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।
प्रक्रियागत सूचकहरुले योजनाअनुसार कियाकलापभएनभएको जानकारी गराउँदछ भने बालविवाहको अवस्थामापनका सूचकहरुले बालविवाहमुक्त घोषणाका लागिबालविवाहको अवस्थामापनमा सहयोग गर्दछ। कार्यकारी अधिकार नगरपालिकालाई रहेकाले बालविवाहमुक्त वडा र नगरपालिका घोषणा सम्वन्धितनगरपालिकाले गर्नेछ ।

१. वडा र स्थानीय सरकारलाई बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणाका लागिप्रकियागत सूचकहरु
बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणाका लागि योजना गरिए अनुसार कृयाकलापभएनभएको हेन प्रक्रियागत सूचकहरुले सहयोग गर्दछ।

क.सं.	सूचकहरु	न्यूनतमप्राप्तप्रतिशत
१	बालविवाहमुक्त क्षेत्र घोषणा कार्य योजना बनेर कार्यान्वयनमाआएको हुनुपर्ने	१००
२	वडा/नगरपालिकामाबालविवाहन्यूनिकरणका लागि बजेट सहितको	१००

	कियाकलापकार्यान्वयनभएको हुनुपर्ने	
३	वडा/नगरपालिकामाबालअधिकार समिति गठन भइकार्यविधिमातोकिएअनुसार बैठक बसेको र बालविवाहन्यूनिकरणमा कियाकलाप सकियहुनुपर्ने	१००
४	वडा/नगरपालिकामाबालविवाहको तथ्याङ्क ३ वर्ष देखि तथा अभिलेख चुस्त दुरुस्त राखिएको हुनुपर्ने	१००
५	पाँचवर्ष मुनिकाबालवालिकाको अनिवार्य जन्मदर्ता गर्ने गरिएको हुनुपर्ने	१००
६	स्थानीय सरकारले अनिवार्य विवाहदर्ता गर्ने गरिएको हुनुपर्ने	९०
७	वाल कल्याण अधिकारी तथाबालमनोविमर्शकर्ता तोकि वडा/नगरपालिकाले बालविवाहका घटनाहरुको उजुरी तथा सम्वोधन संयन्त्रनिर्माण भई सञ्चालनमाआएको हुनुपर्ने	१००
८	समुदायमाआधारित संस्था/समिति/निगरानी समूहहरु बालविवाह विरुद्ध सकियभएकाहुनुपर्ने	९०
९	बालविवाहभएमाआवश्यकताअनुसार मनोविमर्श तथाआवधिक हेरचाह गृहमा राखी सेवाप्रदान गरेको हुनुपर्ने	९०
१०	स्थानीय सरकारलाई बालविवाहमुक्त घोषणा गर्नका लागि सबै वडाहरु बालविवाहमुक्त वडा घोषणा भएको हुनुपर्ने	१००
११	५ देखि १६वर्ष उमेर समूहका सतप्रतिशतवालवालिकाले माध्यमिकशिक्षा (१ देखि कक्षा १० सम्म) पुरा गरेका हुनुपर्ने	१००
१२	स्थानीय सरकार/समुदायले १४ वर्षमुनिकाअसहायवालवालिका (भएमा) को संरक्षण गर्न विशेष व्यवस्था गरेका हुनेछन्।	१००

२. बालविवाहमुक्त वडा वा स्थानीय सरकार घोषणा गर्न बालविवाहको अवस्थामापनअन्तर्गतका सूचकहरु प्रकियागत सूचकहरुमाभएको प्रगतिको साथै वडा वा स्थानीय सरकारको परिणाम स्तरको सूचकको विश्लेषण पनि गर्नु पर्दछ र यस विश्लेषणले कियाकलापले व्यक्ति, परिवार र समाजको व्यवहारमापारेको परिवर्तन वारे जानकारी दिन्छ। कियाकलाप गरे अनुसार त्यसले समाजमाप्रभावपारे नपारेको थाहापाउन मद्दत गर्दछ, जसले बालविवाहमुक्त वडा वा स्थानीय सरकार घोषणा गर्न आधार मिल्छ।

२.१ बालविवाहको अवस्थामापनसम्बन्धी सूचकहरुको विवारण: (१) बालविवाह विरुद्ध स्थानीय सरकार वा वडाको प्रगतिमूल्याङ्कन गर्न निम्नवमोजिम पाँचवटा विषय क्षेत्र अन्तर्गत १३ वटा सूचकहरुलाई परिणाम स्तरको सूचकको रुपमाप्राथमिकतादिइनुपर्नेछ।
वालविवाहमुक्त वडा घोषणा गर्नकालागि स्थानीय सरकार वा वडाले बालविवाहको परिणाम स्तरको सूचकमाहरियो संकेत पाएको हुनुपर्नेछ।

(क) प्रजनन् स्वास्थ्य
१. पहिलो गर्भवतीजाँचमा २० वर्ष भन्दाकम उमेर भएकामहिलकोप्रतिशत

(ख)शिक्षा (शिक्षा सम्बन्धी स्थानीय सरकारले प्रयोग र संकलन गरेका तथ्याङ्कमाआधारित भइ सूचकनिर्धारण गर्नुपर्ने।

१. आधारभूततहमा (८ कक्षा) छात्राको कुलविद्यालयभर्ना दर
२. माध्यकितहमा (कक्षा १०) छात्राको कुलविद्यालयभर्ना दर
३. आधारभूततहमा (कक्षा ८) छात्राको विद्यालय छोड्ने दर
४. माध्यमिकतहमा (कक्षा १०) छात्राको विद्यालय छोड्ने दर

(ग) समुदाय/समाज

१. स्थानीयतथा वडा वालअधिकार समितिको सक्रियता
२. स्थानीयतथा वडा वालअधिकार समितिमावालविवाह सम्वन्धीउजुरीहरुको संख्या
३. प्रहरीमावालविवाह सम्बन्धीउजुरीहरुको संख्या

घ) सामाजिकधारणा

१. २० वर्ष उमेर नपुगेका बालिकासँग छोराको विवाह गर्नु हुँदैन भन्ने कुरामा सहमतहुने अभिभावकको प्रतिशत
२. छोरीको विवाह २० वर्ष उमेर नपुगी गर्नु हुँदैन भन्ने कुरामा सहमतहुने अभिभावकको प्रतिशत
३. उमेर नपुगी (२० वर्ष उमेर नपुगी) बालिकाको विवाहगर्दा उनीहरुलाई बच्चाजन्माउँदा जटिलताहरु हुने खतरा हुन्छ भन्ने कुरामा सहमतहुने अभिभावकको प्रतिशत

ङ) अनुगमन

१. २० वर्ष उमेर नपुगीविवाह गरेका २० देखि २४ वर्ष उमेर सम्मकापुरुष र महिलाको प्रतिशत
२. स्थानीयबालअधिकार समितिको तथ्याङ्कको आधारमाविगत १ वर्ष भित्रको विवाहजसमादम्पतीमध्ये एक सदस्यको उमेर २० वर्ष नपुगीभएको संख्यामथिउल्लेखित सूचकहरुको परिभाषा, तथ्याङ स्रोत तथाअंकभारको गणना अनुसूची २, ३ र ४ बमोजिमहुनेछ।

(नोट: प्रजनन् स्वास्थ्य, शिक्षा, सामाजिकधारणा सामुदायिक/ सामाजिक क्षेत्रहरुको लागि समुदायवाट नै तथ्याङ्कहरु नियमिततवरले सङ्कलनभएको हुनुपर्नेछ। स्थानीयसरकारको घरधुरी सर्वेक्षणवाट वालविवाहप्रतिको धारणा र अनुगमन सम्वन्धीतथ्याङ्कउपलब्धहुनेछ। साथै सम्वन्धित स्थानीय सरकारका स्थानीयवालअधिकार समितिहरु सक्रियभएमा यस्ता तथ्याङ्कहरु सहजै उपलब्धहुनेछन्।)

परिच्छेद-५
जिम्मेवारी र भूमिका

सरोकारवालाहरुको भूमिका

"वालविवाहतथाकम उमेरमाहुने विवाहको अन्त्यकालागि चार वर्षीय स्थानीय रणनीतिक योजना-२०८२" को प्रभावकारी कार्यान्वयनकालागि सम्बन्धितनिकायहरू तथातिनकाजिम्मेवारीहरू निम्नानुसार रहनेछन्।

स्थानीय सरकारको भूमिका

क) वालविवाहअन्त्यकालागि सामाजिकतथाव्यवहार परिवर्तनमा केन्द्रितकार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकतामा राखीआवश्यक वजेट, स्रोत र व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्ने।

बालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

ख) स्थानीयतथा वडा बालअधिकार समितिहरूले नगरपालिकाभित्रका सबै वडावाट बालविवाहसम्बन्धीतथ्याङ्कनियमित रूपमा संकलन, अद्यावधिक र अभिलेखीकरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने, ताकि योजनानिर्माण र अनुगमनतथ्यमाआधारित होस्।

ग) वडा तथा स्थानीयबालअधिकार समिति, बाल समूहतथाबाल समूह सञ्जाल, आमा समूह, टोल विकास संस्थालगायतकाबाल संरक्षण संरचनाहरूलाई परिचालन गरी बालविवाहविरुद्ध सचेतनातथा सामाजिकव्यवहार परिवर्तन अभियान सञ्चालनमा सहजीकरण गर्ने।

घ) बालबालिका, किशोर-किशोरी, शिक्षक, अभिभावक, धार्मिक अगुवा, समाजसेवी, महिला समूह, जातीयतथा सामुदायिक नेतृत्व, स्थानीय राजनीतिकदलकाप्रतिनिधि, प्रहरी तथानागरिक समाजको सहभागितामा समावेशीकार्ययोजनानिर्माण गरी समन्वयात्मक रूपमाकार्यान्वयन गर्ने।

ङ) बालविवाहनगरी छोराछोरीको शिक्षा र सशक्तीकरणमा जोड दिएकाउदाहरणीय परिवारहरूको पहिचान गरी विभिन्न माध्यमबाट सार्वजनिक सम्मानतथाप्रचारप्रसार गर्ने।

च) बालविवाहविरुद्ध प्रचलितकानुनीव्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चितगर्दै उजुरी दर्ता र सम्बोधन प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने।

छ) छात्रा शिक्षालाई विशेष प्राथमिकतादिँदै विद्यालयमा निरन्तरता, पुनःभर्ना र छात्रा-मैत्रीवातावरण सुनिश्चित गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

ज) वडा तथा स्थानीयतहमा सञ्चालनभएकाबालविवाहअन्त्य सम्बन्धीअभियानहरूको प्रभावकारितानियमित रूपमाअनुगमन, मूल्याङ्कनतथा समीक्षा गर्ने।

झ) किशोर-किशोरीलाई जीवनोपयोगी सीप, नेतृत्वविकास र उद्यमशीलतासँग जोड्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरी उनीहरूको आत्मनिर्भरताअभिवृद्धि गर्ने।

ञ) विद्यालयहरूमाकिशोर-किशोरीमैत्री सूचनातथा परामर्श कक्ष स्थापना र सञ्चालनकालागिआवश्यकनीतिगतव्यवस्था, स्रोत र बजेट विनियोजन गर्ने।

अभिभावक

(क) बालविवाहनगरी छोरीलाई आत्मनिर्भर बनाउनआफ्नाबालबालिकामा भेदभावनगरी माया र सम्मानपूर्ण वातावरणमा हुर्काउने,

(ख) बालबालिकाको शिक्षामा पूर्ण रूपमा सहयोग गर्ने,

(ग) बालविवाहनगरी छोरी आत्मनिर्भर हुनपाउने र परिवारको इज्जत बढ्ने कारणबारे जानकारी गराउने र अरुलाई पनि २० वर्ष उमेर पुगेपछि मात्र छोराछोरीको विवाह गर्न प्रेरित गर्ने,

(घ) बालविवाह रोक्न आफूले नहुने र अरुलाई पनिनहुन अनुरोध गर्ने,

(ङ) आमाबुवातथा छोराछोरीबीच कुराकानी गर्ने वातावरण तयार गर्ने र उदाहरणीय परिवारको बारेमाजानकारी दिने।

(च) अतिआवश्यक र विद्यालयप्रयोजन बाहेकको अवस्थामाआफ्ना बालबालिकालाई मोबाइलबाट वञ्जित गर्न नसकेतापनिनिश्चित समयकालागिमात्रदिने र अप्रत्यक्षनिगरानी गरिरहने ।

बाल संरक्षण संरचना (वडा तथा स्थानीयबालबालअधिकार समितिहरू, बाल समूहतथाबाल समूह सञ्जाल)

(क) स्थानीयतथा वडा बालअधिकार समितिले प्रत्येक वर्ष (अघिल्लो वर्षको नदोहोऱ्याई) प्रत्येक ३ महिनामानगरपालिकाकाअन्तर्गतका सबै वडाको बालविवाहको तथ्याङ्क संकलन गरी रेकर्ड राख्ने,

CamScanner

(ख) वार्षिक योजनातर्जुमाप्रक्रियामा वस्ती स्तरको भूमिका सक्रियतापूर्वक सहभागीभई बालविवाहन्यूनीकरणका लागि सामाजिकव्यवहार परिवर्तनकाक्रियाकलापहरू योजनामा समावेश गर्ने तथातथ्य र तथ्याङ्क सहित सहभागीहुने,
(ग) आफ्नो वडामा बालविवाहन्यूनीकरणका लागि सामाजिकव्यवहार परिवर्तनकाक्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने र वडा कार्यालयलाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने,
(घ) अभिभावकलाई बालविवाहअन्त्यसँग सम्बन्धितकार्यक्रममा सहभागी गराउने,
(ङ) आफूले पनिवालविवाहनगर्ने र अरुको पनिवालविवाहहुनलागेको थाहापाएमा सम्वन्धितनिकायमाखवर गर्ने,
(च) विद्यालयवाहिर रहेका बालबालिकातथा साथीहरूलाईविद्यालयभर्ना गराउन सहयोग गर्ने,
(छ) वालअधिकार समितिमा सक्रिय रहने।

विभिन्न समुदायमाआधारित संस्थाहरू तथा गैरसरकारी संस्थाहरू

(क) बाल संरक्षण संरचना (वडा तथा स्थानीयबालचालअधिकार समितिहरू, बाल समूहतथावाल समूह सञ्जाल) गठन/पुनर्गठन तथानियमित बैठक गरी बालविवाहअन्त्यकालागिहानिकारक सामाजिकव्यवहार परिवर्तनअभियान सञ्चालनमा सहजीकरण गर्ने,
(ख) अभिभावक, परिवार र समुदायमाबालविवाहअन्त्यकालागिअभियानआयोजना गर्ने,
(ग) वालविवाह रोक्नकालागि वडा र स्थानीय सरकारसँग बाल हेल्पलाइन नं. १०९८ र प्रहरीको टोल फ्री नं. १०० को प्रचार प्रसार गर्न सहयोग गर्ने,
(घ) वालविवाह गर्ने वा गराउनेलाई खबरदारी गर्न बालविवाहनिगरानी समिति गठनमा सहयोग गर्ने।
(ङ) वालमैत्री स्थानीयशासन पद्धतिको स्थापना र प्रवर्द्धनकालागिवालमैत्री रणनीतिक कार्ययोजनावनाउन मद्दत गर्ने,
(च) वालविवाहअन्त्यकालागितीनै तहका सरकार तथाअन्य सरोकारवालानिकायसंगको सहकार्य, सहयोग र समन्वयमाकार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
(छ) वालअधिकार संरक्षण, सामाजिकतथा लैङ्गिक रूपान्तरणका लागि सहजीकरण गर्ने,
(ज) छोराछोरीको वालविवाहनगरेका उदाहरणीय परिवारको विभिन्न माध्यमवाट (वडा/नगरपालिकाको वेवसाइट, स्थानीयपत्रपत्रिका, अनलाइनखबर, सामाजिक सञ्जाल) प्रचारप्रसारमा सहयोग गर्ने,
(झ) वडा तथा स्थानीयस्तरमा संञ्चालनभएकाबालविवाहमुक्तअभियानहरूको प्रभावकारितावारेमानियमितअनुगमनमा सहयोग गर्ने।

शिक्षक/विद्यालय

(क) वालविवाह विरुद्धका अतिरिक्तकार्यक्रम सञ्चालन गरी बालविवाहकानकारात्मक असर सम्वन्धीविषयवस्तुहरू र जीवनउपयोगी सीप सम्वन्धीकक्षा सञ्चालनमा सहयोग गर्ने,
(ख) वालविवाहभएको ठाउँमा सहभागीनहुने र अरुलाई पनि सहभागीनहुन अनुरोध गर्ने,
(ग) वालविवाहभएको जानकारी पाएमाकानुनीकारवाहीको दायरामाल्याउनपहल गर्ने र सम्वन्धितनिकायमा सूचनादिने,
(घ) वालविवाहनगर्ने वानगर्न प्रेरित गर्ने अभिभावकलाई सम्मानकार्यक्रम गर्ने,
(ङ) शिक्षा संग सम्वन्धितविभिन्नदिवसहरू सञ्चालनगर्दा बालविवाहन्यूनीकरण तथाअन्यसंग सम्वन्धितविषयवस्तुहरू समावेश गर्न प्रोत्साहन गर्ने।

CamScanner

बालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

कार्यपालिकाको कार्यालय सिम्रौनगढ, बारा मधेश प्रदेश नेपाल

किशोरी प्रसाद कलवार नगर प्रमुख

नागरिक समाज

(क) बालविवाहमा सहभागीनहुने र अरुलाई पनि सहभागीनहुन अनुरोध गर्ने,
(ख) समुदायमाबालविवाहहुननदिननिगरानी समूहको भूमिकानिर्वाह गर्ने,
(ग) बालविवाहहुनलागेकोमानजिकको प्रहरी तथाबालहेल्पलाइन १०९८ माखबर गर्ने,
(घ) वडा तथा स्थानीय स्तरमा सञ्चालनभएकाबालविवाहमुक्तअभियानहरूको प्रभावकारिताबारेमानियमितअनुगमन र कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

धार्मिक अगुवाहरू

(क) विवाहको विषयमा छलफल गर्ने अवसरमाअभिभावकलाई विवाह गर्ने व्यक्तिको उमेर र बालविवाहको कानूनको बारेमाजानकारी दिने,
(ख) समुदायमाहुने नियमितधार्मिक कार्यक्रमहरूमापनिबालविवाहलाई प्रोत्साहन गर्ने पुराना सामाजिक परम्परा र चलनहरू पुनर्व्याख्याको चर्चा गर्ने र नयाँ सकारात्मकधारणा विकास गर्न प्रोत्साहन गर्ने,
(ग) बालविवाहहुने कुनै पनिधार्मिक तथा सांस्कृतिककार्यक्रममाआफू सहभागीनहुने,
(घ) धार्मिक स्थललाई बालविवाहमुक्त स्थान घोषणा गर्ने।

प्रहरी/प्रशासन

(क) बालविवाहभएको जानकारी पाउन साथ रोक्ने र कानुनीदायरामाल्याउने,
(ख) सामुदायिकप्रहरी सेवा समूह गठन गरी जनचेतनामूलककार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
(ग) बालविवाहकाबारेमा सूचनादिने व्यक्तिको व्यक्तिगतविवरण गोप्य रहने कुरामा सुनिश्चित गराउने।

युवा समूह/किशोर किशोरी समूह

(क) जीवनउपयोगीसीप र शिक्षाको छलफलमा सहभागीहुने,
(ख) साथीहरूलाई पनिप्रोत्साहित गर्ने र छलफलमा सिकेका कुरा दोहोऱ्याई तथा परिवारसँग पनि छलफल गर्ने,
(ग) बालविवाहआफैं पनिनगर्ने र अरूलाई पनिनगर्न प्रेरित गर्ने,
(घ) बालविवाहअन्त्यकालागिक्रियाशील रहने,
(ङ) वडा तथा स्थानीयस्तरमा सञ्चालनभएकाबालविवाहमुक्तअभियानहरूको प्रभावकारिताबारेमानियमितअनुगमन गर्ने।

सेवाप्रदायक संस्थाहरू जस्तै स्वास्थ्य संस्थातथावन, सहकारी, खानेपानी, लघुवित्त संस्थाआदि

(क) अतिरिक्तक्रियाकलापमाबालविवाहनकारात्मक असर सम्वन्धीविषय समावेश गर्ने,
(ख) बालविवाहको नकारात्मक असरका बारेमा सचेतनाअभिवृद्धि गराउने खालकाकार्यक्रमआयोजना गर्ने,
(ग) बालविवाहहुनलागेको थाहापाएमा रोक्ने र नजिकको प्रहरी कार्यालयमाखबर गर्ने,
(घ) लघुवित्त संस्थाले आफ्ना शेयरधनीतथाबचतकर्ता सदस्यहरूलाई बालविवाहनगर्ने प्रतिवद्धता गराउने,

CamScanner

(ङ) विभिन्नदिवसहरू सञ्चालनगर्दा बालविवाहन्यूनीकरण तथाअन्यसँग सम्बन्धितविषयवस्तुहरू समावेश गर्न प्रोत्साहन गर्ने।

सञ्चार माध्यम

(क) बालसंरक्षणका आचारसंहितापालनागर्दै बालविवाह विरुद्ध समाचार लेख्ने र प्रचारप्रसारमाप्राथमिकतादिने,
(ख) छोराछोरीको बालविवाहनगरेका उदाहरणीय परिवारको विभिन्न माध्यमबाट (वडा/नगरपालिकाको वेबसाइट, स्थानीयपत्रपत्रिका, अनलाइनखबर, सामाजिक सञ्जालबाट) प्रचारप्रसार गर्ने,
(ग) सञ्चार माध्यमबाट बालविवाह विरुद्ध सरकारी निकायतथा गैर सरकारी संघ संस्थासँग सहकार्य गरी सूचना, शिक्षातथा संचार सामग्रीहरू तयार गरी प्रकाशन र प्रसारण गर्ने,
(घ) बालविवाह सम्बन्धीकानुनीप्रावधान सम्बन्धमाअन्तरवार्ता, लेख, आदिप्रकाशन र प्रसारण गर्ने,
(ङ) वडा तथा स्थानीयस्तरमा सञ्चालनभएकाबालविवाहमुक्तअभियानहरूको प्रभावकारितावारेमानियमितअनुगमन गर्ने।

राजनीतिक दल

क) वडा/नगरपालिकाबाट सञ्चालनहुने बालविवाहन्यूनिकरणका क्रियाकलापहरुलाई प्रभावकारी बनाउन र कार्यक्रमलाई जनमानसमास्वीकार्य बनाउनक्रियाकलापकार्यान्वयनगर्दा सहभागीहुने।
ख) प्रत्येक ३ महिनामाबालअधिकार समितिको बैठकमा बालविवाह, उमेर नपुगीवाजवरजस्ती गरिने विवाहन्यूनिकरणका क्रियाकलापको समीक्षा बैठकमा समितिकाप्रतिनिधिलाई सहभागी गराउने।
ग) वडा तथा स्थानीय स्तरमा सञ्चालनभएकाबालविवाहमुक्तअभियानहरुको प्रभावकारितावारेमानियमितअनुगमन गर्ने।
घ) बालविवाहमा सहभागीनहुने र अरुलाई पनि सहभागीनहुन अनुरोध गर्ने।
ङ) बालविवाह गैरकानुनीकार्य हो भन्ने विषयमाकार्यकर्ता तथा सदस्यलाई प्रशिक्षित गर्ने।
च) कुनै पनिकार्यक्रममा सहभागीभई आफ्नो भनाई राख्दा केटा र केटी दुवैको २० वर्ष उमेर पुगेपछि मात्रविवाह गर्नु पर्छ भन्नेकुरा उल्लेख गर्ने।
छ) बालविवाह विरुद्ध हुने कार्यक्रममाभागलिने र त्यसप्रति सार्वजनिक प्रतिवद्धता जनाउने।
ज) बालविवाहन्यूनिकरणका लागिबालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ र अन्यप्रचलितकानूनकार्यान्वयनकालागि सहयोग गर्ने।
झ) चुनावी घोषणापत्रमा बालविवाह विरुद्ध पार्टीको स्पष्ट दृष्टिकोण समेट्ने।

स्थानीय सरोकारवालाहरू र नगरपालिकाकाबीच सम्बन्ध र जिम्मेवारी

क्र. सं.	स्थानीय सरोकारवालाहरू (सरकारी निकाय, संघ, संस्था र संयन्त्र)	रणनीति तथाकार्ययोजनाकार्यान्वयनमा नगरपालिकासँगको सम्बन्ध	सरोकारवालाहरूको विशेष जिम्मेवारी
१	वडा कार्यालयहरू	मार्गदर्शन/निर्देशनप्राप्त गर्ने, सहकार्यमाकार्यान्वयन गर्ने र	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ माउल्लेख बालविवाहअन्यकालागिकार्यहरू

		जिम्मेवारी लिने	गर्ने जिम्मेवारी लिने।
२	शैक्षिक संस्थाहरु	निर्देशनप्राप्त गर्ने, सहकार्य, नियमन र कार्यान्वयन	सामाजिकविषयका अध्यापकलाई बालविवाहकानकारात्मकपक्षहरूबारे बालबालिकाहरूलाई अनुशिक्षण गर्ने गरी जिम्मेवार बनाउने, बालबालिकाहरूलाई बालविवाहविरुद्ध परिवर्तनको संवाहकबनाउने । अतिरिक्तकियाकलापहरु सञ्चालन गर्ने ।
३	बालअधिकार समिति	निर्देशनप्राप्त गर्ने, समन्वय, सहयोग र सहकार्य	घटना व्यवस्थापन, अभिलेखीकरण, जोखिममा रहेको समूहपहिचान गर्ने, बालविवाहविरुद्ध अभियान, सचेतना, सूचनाप्रवाह ।
४	विषयगतशाखा	निर्देशनप्राप्त गर्ने, सहकार्य, नियमन र कार्यान्वयन	बालविवाहको जोखिममा रहेका परिवारलाई सेवा, सुविधा सरल तरिकावाट उपलब्ध गराउने, सो सम्वन्धमाकार्यनीतिवनाउने आफ्ना शाखाकाकार्यक्रमहरु मार्फत बाल संरक्षणका विषयहरुलाई समावेश गर्ने ।
५	सुरक्षानिकायहरू	निर्देशनप्राप्त गर्ने, सहकार्य, नियमन र कार्यान्वयन	बालविवाहविरुद्ध कानूनकार्यान्वयनतथा कारवाही । सामुदायिकप्रहरी अन्तर्गत साझेदारी कार्यक्रम ।
६	गैरसरकारी संघ, संस्था	समन्वय र सहकार्य	बालविवाहअन्त्यकालागि साझेदारी विकास, संयुक्त योजनानिर्माण र कार्यान्वयन।
७	महिला/आमा समूह	सहकार्य, समन्वय, सचेतना र खवरदारी	घरमाबालबालिकाको शिक्षा, पोषण र सहभागिता सुनिश्चत गर्ने, बालविवाह विरुद्धको अभियानमा सहभागी र अन्य संघ, संस्थातथाकार्यालयहरूसँग सहकार्य गर्ने ।
८	महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविका	निर्देशनप्राप्त गर्ने सहकार्य र समन्वय	बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य निरीक्षण, घरदैलो अभियान गर्ने, बालविवाहविरुद्ध सूचनाप्रवाह, सबै शिशुहरूको खोपमापहुँच वृद्धि गर्नु, स्वास्थ्य सूचनातथा सेवाप्रवाह गर्ने।
९	बाल समूह/युवाक्लब	सहकार्य, समन्वय, सहभागिता, अनुगमन र खबरदारी नियमन, सहयोग र सहकार्य	बाल सहभागिताअभिवृद्धि, बालविवाहविरुद्ध घरदैलो अभियान गर्ने, नगरपालिकालाई कार्ययोजनाअनुसार कार्य गर्न सहयोग गर्ने। आफ्नो नियमित वैठकमा बालविवाहविरुद्ध एजेन्डा राखी छलफल गर्ने ।
१०	व्यवसायी, उद्योगी	नियमन, सहयोग र सहकार्य	बालविवाहको जोखिममा रहेका किशोरी युवामहिलाहरूलाई रोजगारी र इन्टर्नसिप सहयोग। छापा व्यवसायीहरुले विहेको कार्ड

CamScanner

			छाप्दा उमेरको एकिन गरेर मात्र छाप्ने ।
११	राजनीतिकदलहरू	साझा प्रतिवद्धताकालागि सहजीकरण, समन्वय, सहकार्य र नेतृत्वलिने	वालविवाहअन्त्यकालागि समानअवधारणासहित जिम्मेवारीवोध, वालविवाहकोअन्त्यकालागि नेतृत्वलिने र नीति, नियमको विकास गर्ने ।
१२	सञ्चार जगत	समन्वय र सहकार्य	बालविवाहअन्त्यकालागि सूचनाप्रवाह र सरोकारवालाहरूसँग छलफल, सरोकारवालाहरुको प्रतिवद्धता लिने ।
१३	अभिभावकतथाशिक्षक	कार्यान्वयन, नियमन, समन्वय,सहकार्य र खवरदारी	बलविवाहविरुद्ध जिम्मेवारी वोध, छोराछोरीलाई सहयोग, नीति, नियमको पालना, सक्रिय सहकार्य
१४	सहकारी	सहयोग र सहकार्य	शेयर सदस्यहरुलाई वालअधिकार प्रवर्द्धनकालागिमनोपरामर्श एवम् छलफल गर्ने
१५	धर्मगुरुहरू	समन्वय र सहकार्य	जिम्मेवारीपूर्वक वालविवाहनगराउने, लगन निकाल्नु पर्ने भएमा २० वर्ष पारी निकालिदिने, बालविवाह र धार्मिकतावीचकुनै सम्वन्ध छैन भन्ने वकालत गर्ने। चेतनामूलककार्यकम गर्ने
१६	सर्वदलीय समिति	सहकार्य, समन्वय, निगरानी र खवरदारी	टोलस्तरमाबालविवाह विरुद्ध नियमित छलफल र सचेतनाकार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, जोखिममा रहेका वालवालिकातथा परिवार पहिचान गरी वडा कार्यालय, वालअधिकार समितितथा सम्वन्धितनिकायलाई जानकारी गराउने, समुदायभित्रहुने वालविवाहसम्वन्धीगतिविधिमा सामाजिकनिगरानीतथाखवरदारी गर्ने, तथानगरपालिकाको रणनीति र कार्ययोजनाअनुसार कार्यक्रमकार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने ।
१७	महिला, बालवालिकातथा जेष्ठ नागरिक शाखा	निर्देशनप्राप्त गर्ने, सहकार्य, नियमन र कार्यान्वयन	बालविवाहको जोखिममा रहेका परिवारलाई सेवा, सुविधा सरल तरिकावाट उपलब्धगराउने,वालविवाहअन्त्य सम्वन्धमाकार्यनीतिवनाउने । आवश्यक रणनीति, कार्यविधिकालागिपहल गर्ने, निर्माणका निम्ति सहजीकरण गर्ने । समुदायमाआधारित वाल संरक्षण प्रणालीको सवलीकरणमा काम गर्ने

			[illegible], सहकार्य गर्ने ।
१८	स्वास्थ्य संस्था	निर्देशनप्राप्त गर्ने, सहकार्य, नियमन र कार्यान्वयन	बालबालिका[illegible] स्वास्थ्य [illegible]क्षण, घरदैलो अभियान [illegible] बालविवाहविरुद्ध सूचनाप्रवाह, सबै शिशुहरूको खोपमापहुँच वृद्धि गर्ने, स्वास्थ्य सूचनातथा सेवाप्रवाह गर्ने।

परिच्छेद-६

बालविवाहमुक्त वडा तथा स्थानीय सरकार घोषणाको दीगोपना

१. बालविवाहमुक्त वडा तथा स्थानीय सरकार घोषणा पश्चात

क) वडा तथानगरपालिकाले स्वास्थ्य संस्था, शैक्षिकनिकाय, प्रहरी प्रशासन, बालअधिकार समितितथा सम्वन्धित सरोकारवाला निकायहरूबाट प्राप्ततथ्याङ्कनियमित रूपमा संकलन, अभिलेखीकरण र विश्लेषण गरी बालविवाहको अवस्था निरन्तर मापनतथाअनुगमन गर्ने व्यवस्थाकायम गरेको हुनुपर्नेछ।

ख) बालविवाहमुक्त वडा घोषणा पछि प्राप्तउपलब्धि दीर्घकालसम्मकायम राख्न र वार्षिक कार्ययोजनाप्रभावकारी रूपमाकार्यान्वयन गर्न वडा कार्यालय तथानगरपालिकाले आवश्यक वजेट विनियोजन गरी नियमितकार्यक्रम सञ्चालनमाल्याएको हुनुपर्नेछ।

ग) वडाभित्र जन्मिने प्रत्येक बालबालिकाको जन्मदर्ता समयमै सुनिश्चित गर्ने र जन्मदर्तालाई बालअधिकार संरक्षणको आधारभूतकदमको रूपमाकार्यान्वयन गरिएको हुनुपर्नेछ।

घ) बालविवाह सम्वन्धीउजुरी दर्ता, छानविन र आवश्यक हस्तक्षेपका लागि वडा तथा स्थानीय स्तरमा सहजपहुँचयोग्य, गोपनीय र प्रभावकारी उजुरी तथा सम्बोधन संयन्त्र सञ्चालनमा रहेको हुनुपर्नेछ।

ङ) बालविवाहमुक्त घोषणाको अवस्थायथार्थपरक रहोस् भन्ने उद्देश्यले वडा तथानगरपालिकाले विभिन्न क्षेत्रबाट प्राप्त सूचक र तथ्याङ्कको आधारमानियमित रूपमा समीक्षा, मूल्याङ्कनतथाप्रतिवेदन प्रणाली सञ्चालन गरेको हुनुपर्नेछ।

२. कानुनीव्यवस्था

यस कार्यविधिमाउल्लेख गरिएकाप्रावधानहरू यसै वमोजिमकार्यान्वयन गरिनेछन। अन्यविषयमाप्रचलितकानूनबमोजिमकार्यवाही गरिनेछ।

३. बाधा अड्काउफुकाउने अधिकार

यस कार्यविधिको कार्यान्वयनकाक्रममाकुनै अस्पष्टता, व्याख्याआवश्यक पर्ने अवस्थावाव्यवहारिक समस्याउत्पन्नभएमात्यसको समाधानतथाव्याख्या गर्ने अधिकार सिम्रौनगढनगरपालिकामानिहित रहनेछ।

४. संशोधन सम्वन्धीव्यवस्था

CamScanner

बालविवाहमुक्त स्थानीयतह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

परिवर्तित परिस्थिति, आवश्यकता र अनुभवकाआधारमासिम्रौनगढनगरपालिकाले यस कार्यविधिमा समयानुकूल संशोधन, परिमार्जन वाअद्यावधिक गर्न सक्नेछ।

अनुसूची १

कियाकलापको अनुगमनकालागि चेकलिस्ट

भ्रमणको उद्देश्य:..
जिल्लाको नाम:..नगरपालिकाको नाम:..................
अनुगमनकर्ताको नाम:..................................पद:.......................
अनुगमन गरिएको मिति:.........................
संघ/संस्थाको नाम:..................................
अवलोकन गरिएको/सहभागीभएको कार्यक्रमको नाम:..............................
(कृपयाकार्यकम सञ्चालन गर्ने मुख्यव्यक्ति (शाखाप्रमुख, वडाध्यक्ष, कार्यकारी समितिका सदस्यहरु) संग छलफल गर्नुहोस्।)

सि.नं.	मूल्याङ्कनकामुख्यविषयहरु	छ	छैन	कैफियत
१.	के यो कियाकलापबालविवाहन्यूनीकरणका लागि सामाजिकव्यवहार परिवर्तनसँग सम्बन्धित छ?			
२.	के यो कार्यक्रम गर्नुको उद्देश्य तथा कारणहरु सहभागीलाई थाहा छ?			
३.	के यो कार्यक्रम समाधान गर्न खोजेको मुख्यविषय/व्यवहारहरुलाई लक्षित गरेर बनाइएको छ?			
४.	के स्थानीय सन्दर्भलाई ध्यानमा राखेर कियाकलापवा सन्देश तयार गरिएको छ?			
५.	के कार्यक्रममाअधिकांशलक्षित संहभागीहरुको उपस्थिति छ?			
सि.नं.	अनुगमन गर्ने कममा भेटिएको व्यक्तिहरुको नाम		पद	
१.				
२.				

सुझाव/पृष्ठपोषण:

तयार गर्ने:

नाम:.. हस्ताक्षर:..............................
फोन नं.. इमेल:...............................
संस्था:... पद:...

CamScanner

अनुसूची २

सूचकहरुको परिभाषा, तथ्याङ्क स्रोत तथाअंकभार

सूचक नं	सूचक	मापनविधि	तथ्याङ्क स्रोत	तथ्याङ्कको वर्गीकरण	तथ्याङ्क संकलन समयावधि	अंकभार	कैफियत
१.	पहिलो गर्भवतीजाँचमा २० वर्ष भन्दाकम उमेर भएकामहिलाको प्रतिशत	पहिलो गर्भवतीजाँचमा २० वर्ष मुनिकागर्भवतीमहिलाहरुको संख्या/पहिलो गर्भवतीजाँचमाउपस्थितजम्मागर्भवतीमहिलाहरुको संख्या	DHS2/HMIS	जातजाति, उमेर, वडा र स्थानीय सरकार	त्रैमासिक	१०%भन्दामाथि=0; १०% वा १०% भन्दाकम=१	
२.	आधारभूततहमा (कक्षा ८) छात्राको कुलविद्यालयभर्ना दर	समुदायमाकक्षा ८ को लागितोकिएकानिश्चित उमेरका बालिकाहरुको संख्या	EMIS	जातजाति, वडा र स्थानीय सरकार	वार्षिक	७०% भन्दाकम=0;७०% वा७०% भन्दामाथि=१	
३.	माध्यमिकतहमा (कक्षा १०) छात्राको कुलविद्यालयभर्ना दर	समुदायमाकक्षा १० को लागितोकिएकानिश्चित उमेरका बालिकाहरुको संख्या	EMIS	जातजाति, वडा र स्थानीय सरकार	वार्षिक	६०% भन्दाकम=0; ६०% वा ६०% भन्दामाथि=१	
४.	आधारभूततहमा (कक्षा ८) छात्राको विद्यालय छोड्ने दर	कक्षा ८ माविद्यालय छोडेका छात्राहरुको संख्या/कक्षा ८ माविद्यालयभर्ना भएका छात्राहरुको कुल संख्या	EMIS	जातजाति, वडा र स्थानीय सरकार	वार्षिक	४% भन्दामाथि=0; ४% वा ४% भन्दाकम=१	
५.	माध्यमिकतहमा (कक्षा १०) छात्राको विद्यालय छोड्ने दर	कक्षा १० माविद्यालय छोडेका छात्राहरुको संख्या/कक्षा १० माविद्यालयभर्ना भएका छात्राहरुको कुल संख्या	EMIS	जातजाति, वडा र स्थानीय	त्रैमासिक	२% भन्दामाथि=0; २% वा २% भन्दाकम=१	

बालविवाह मुक्त स्थानीय तह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

अनुसूची २

सूचकहरुको परिभाषा, तथ्याङ्क स्रोत तथा अंकभार

सूचक नं	सूचक	मापन विधि	तथ्याङ्क स्रोत	तथ्याङ्कको वर्गीकरण	तथ्याङ्क संकलन समयावधि	अंकभार	कैफियत
१.	पहिलो गर्भवती जाँचमा २० वर्ष भन्दा कम उमेर भएका महिलाको प्रतिशत	पहिलो गर्भवती जाँचमा २० वर्ष मुनिका गर्भवती महिलाहरुको संख्या/पहिलो गर्भवती जाँचमा उपस्थित जम्मा गर्भवती महिलाहरुको संख्या	DHS2/HMIS	जातजाति, उमेर, वडा र स्थानीय सरकार	त्रैमासिक	१०% भन्दा माथि=०; १०% वा १०% भन्दा कम=१	
२.	आधारभूत तहमा (कक्षा ८) छात्राको कुल विद्यालय भर्ना दर	समुदायमा कक्षा ८ को लागि तोकिएका निश्चित उमेरका बालिकाहरुको संख्या	EMIS	जातजाति, वडा र स्थानीय सरकार	बार्षिक	७०% भन्दा कम=०; ७०% वा ७०% भन्दा माथि=१	
३.	माध्यमिक तहमा (कक्षा १०) छात्राको कुल विद्यालय भर्ना दर	समुदायमा कक्षा १० को लागि तोकिएका निश्चित उमेरका बालिकाहरुको संख्या	EMIS	जातजाति, वडा र स्थानीय सरकार	बार्षिक	६०% भन्दा कम=०; ६०% वा ६०% भन्दा माथि=१	
४.	आधारभूत तहमा (कक्षा ८) छात्राको विद्यालय छोड्ने दर	कक्षा ८ मा विद्यालय छोडेका छात्राहरुको संख्या/कक्षा ८ मा विद्यालय भर्ना भएका छात्राहरुको कुल संख्या	EMIS	जातजाति, वडा र स्थानीय सरकार	बार्षिक	४% भन्दा माथि=०; ४% वा ४% भन्दा कम=१	
५.	माध्यमिक तहमा (कक्षा १०) छात्राको विद्यालय छोड्ने दर	कक्षा १० मा विद्यालय छोडेका छात्राहरुको संख्या/कक्षा १० मा	EMIS	जातजाति, वडा र स्थानीय सरकार	त्रैमासिक	२% भन्दा माथि=०; २%	

		विद्यालय भर्ना भएका छात्राहरुको कुल संख्या				वा २% भन्दा कम=१	
६.	स्थानीय बाल अधिकार समितिको सक्रियता	स्थानीय (वडा र पालिका स्तरमा) बाल अधिकार समिति गठन भइ नियमित रुपमा बैंठक (२ महिनामा १ पटक) बस्ने गरेको	समितिको बैंठक पुस्तिका	वडा र स्थानीय सरकार	त्रैमासिक	छैन=०; छ=१	
७.	स्थानीय बाल अधिकार समितिमा बाल विवाह सम्वन्धी उजुरीहरुको संख्या	विगत महिनामा स्थानीय बाल अधिकार समितिमा दर्ता भएका उजुरीहरुको संख्या	स्थानीय बाल अधिकार समितिमा बाल विवाहको उजुरी पुस्तिका	उमेर, लिङ्ग, जातजाति, वडा र स्थानीय सरकार	त्रैमासिक	२ वा २ भन्दा वढी=०; २ भन्दा कम=१	
८.	प्रहरी निकायमा बाल विवाह सम्बन्धी उजुरी	विगत ३ महिनामा स्थानीय प्रहरी कार्यालयमा दर्ता भएका बाल विवाह सम्बन्धी उजुरीहरुको संख्या	प्रहरीको रेकर्ड	उमेर, लिङ्ग, जातजाति, वडा र स्थानीय सरकार	त्रैमासिक	२ वा २ भन्दा वढी=०; २ भन्दा कम=१	
९.	२० वर्ष उमेर नपुगेका वालिकासँग छोराको विवाह गर्नु हुदैन भन्ने कुरामा सहमत हुने अभिभावकको प्रतिशत	२० वर्ष भन्दा कम उमेरका बालिकासँग छोराको विवाह गर्नुहुँदैन भन्ने कुरामा सहमत हुने अभिभावकहरुको संख्या/सर्वेक्षणमा भाग लिने अभिभावकको कुल संख्या	घरधुरी सर्वेक्षण	लिङ्ग, जातजाति, स्थानीय सरकार	बार्षिक	९०% भन्दा कम=०; ९०% वा ९०% भन्दा माथि=१	

१०.	छोरीको विवाह २० वर्ष नपुगी गर्नु हुदैन भन्ने कुरामा सहमत हुने अभिभावकको प्रतिशत	छोरीको विवाह २० वर्ष नपुगी गर्नु हुँदैन भन्ने कुरामा सहमत हुने अभिभावकको संख्या/सर्वेक्षणमा भाग लिने अभिभावकहरुको कुल संख्या	घरधुरी सर्वेक्षण	लिङ्ग, जातजाति, स्थानीय सरकार	वार्षिक	९०% भन्दा कम=0; ९०% वा ९०% भन्दा माथि=१
११.	उमेर नपुगी छोरीको विवाह गर्दा उनीहरुलाई बच्चा जन्माउँदा जटिलताहरु हुने खतरा हुन्छ भन्ने कुरामा सहमत हुने अभिभावकको प्रतिशत	उमेर नपुगी छोरीको विवाह गर्दा उनीहरुलाई बच्चा जन्माउँदा जटिलताहरु हुने खतरा हुन्छ भन्ने कुरामा सहमत हुने अभिभावकको संख्या/सर्वेक्षणमा भाग लिने अभिभावकहरुको कुल संख्या	घरधुरी सर्वेक्षण	लिङ्ग, जातजाति, स्थानीय सरकार	वार्षिक	९०% भन्दा कम=0; ९०% वा ९०% भन्दा माथि=१
१२.	२० वर्ष उमेर नपुगी विवाह गरेका २०-२४ वर्ष उमेरका पुरुष र महिलाको प्रतिशत	२० वर्ष उमेर नपुगी विवाह गरेका २०-२४ वर्ष उमेरका पुरुष र महिलाको संख्या/सर्वेक्षणमा भाग लिने विवाह गरेका २०-२४ वर्ष उमेरका पुरुष र महिलाको संख्या	घरधुरी सर्वेक्षण	उमेर, लिङ्ग, जातजाति,, स्थानीय सरकार	वार्षिक	सर्वेक्षण भएको छैन=0; १0% भन्दा माथि=१; १0% वा १0% भन्दा कम=२
१३.	स्थानीय बाल अधिकार समितिको तथ्याङ्कको आधारमा विगतको वर्ष भित्रको विवाह जसमा दम्पती मध्य एक सदस्यको उमेर २० वर्ष नपुगी भएको संख्या	स्थानीय बाल अधिकार समितिमा संकलन गरिएको तथ्याङ्कबाट २० वर्ष उमेर नपुगी भएको विवाहको गणना	स्थानीय बाल अधिकार समितिको तथ्याङ्क	उमेर, लिङ्ग, जातजाति, वडा र पालिका	वार्षिक	स्थानीय बाल अधिकार समितिको तथ्याङ्क छैन=0; १ वा १ भन्दा माथि=१; 0=२

बालविवाह मुक्त स्थानीय तह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

अनुसूची

सूचक मापनको चरणहरू

किशोरी प्रसाद कलवार
नगर प्रमुख

स्थानीय सरकारमा बालविवाहको पूर्ण अवस्था बुझ्न उल्लेखित १३ सूचकहरू मध्ये प्रत्येक सूचकको तथ्याङ्क संकलन गर्नुपर्दछ। यसका लागि निम्न चरणहरू अवलम्बन गर्नुपर्दछ।

(१) माथिको तालिकामा उल्लेखित प्रत्येक सूचक अनुसार प्रदान गर्ने निर्देशहरू र सूचकको परिभाषा र मापन गर्ने तरिकाको समीक्षा गर्नुपर्दछ।

क) प्रत्येक सूचकको लागि स्थानीय सरकारमा तथ्याङ्कको स्रोत उपलब्ध छ कि छैन भनेर पहिचान गर्नुपर्दछ। यदि तथ्याङ्क उपलब्ध छैन भने सो सूचकमा शून्य मान्नु पर्दछ।

नोटः

- स्थानीय सरकारले बालविवाह सम्बन्धी धारणाको जानकारी मापन गर्न घरधुरी सर्वेक्षण नगरेको भएमा धारणा सम्बन्धी सबै सूचकहरूको (सूचक नं. ९, १० र ११) लागि ० अङ्क प्रदान गर्नुपर्दछ।
- स्थानीय सरकारले बालविवाह सम्बन्धी अवस्था बारे जानकारी संकलन गर्न घरधुरी सर्वेक्षण नगरेको भएमा अवस्था सम्बन्धी सूचकको (सूचक नं. १२) लागि ० अङ्क प्रदान गर्नुपर्दछ।
- स्थानीय बाल अधिकार समिति सञ्चालन नभएमा बालविवाहको अनुगमन सम्बन्धी सबै सूचकहरूको (सूचक नं. ६, ७ र १३) लागि ० अङ्क प्रदान गर्नुपर्दछ।
- समुदाय स्तरमा बालविवाहको प्रहरी निकाय तथा स्थानीय र वडा बाल अधिकार समितिमा उजुरी दिने चलन नभएमा सूचक नं. ७ र ८ मा ० अङ्क प्रदान गर्नुपर्दछ।

ख) प्रत्येक सूचकको लागि हालको उपलब्ध तथ्याङ्कको समयावधि पहिचान गर्नुपर्दछ।

ग) उपलब्ध सबैभन्दा पछिल्लो तथ्याङ्कको आधारमा प्रत्येक सूचकको लागि सबैभन्दा पछिल्लो मानहरू निर्धारण गर्नुपर्दछ।

(१) उमेर, लिङ्ग, जातजाति, वडा र स्थानीय सरकारको वर्गीकरण आदि आधारमा रही समुदाय तथा समुदायका विभिन्न समूहका लागि सबैभन्दा पछिल्लो मानहरूको अभिलेखीकरण गर्नुपर्दछ। अङ्कको गणनाले तपाईंको समुदायमा बालविवाह वा प्राथमिकताका मुद्दाहरू विरुद्ध कार्यक्रम गर्ने अवसरहरू पहिचान गर्न मद्दत गर्दछ।

घ) प्रत्येक सूचकको लागि उपलब्ध मानहरूको आधार र अङ्कभार गर्ने निर्देशिकामा आधारित प्रत्येक सूचकको लागि वडा/स्थानीय तहले अङ्कभार निर्धारण गर्नुपर्दछ।

ङ) प्रत्येक क्षेत्र र सबै सूचकहरूमा प्राप्त अङ्कभारहरू जोडिनु पर्दछ। अङ्कभार ० (कम) देखि १५ (उच्च) सम्म हुनुपर्दछ। यो मिश्रित प्रतिनिधि सूचकलाई वडा/स्थानीय सरकारले नियमित रूपमा गर्ने अनुगमनमा समेट्नुपर्नेछ। यो वडा/स्थानीय सरकारले सञ्चालन गर्ने मासिक, त्रैमासिक वा वार्षिक प्रतिवेदनको रिपोर्टिङ प्रक्रियामा पनि समावेश गर्न सकिनेछ। वार्षिक योजना प्रक्रिया र तथ्याङ्कको बारेमा छलफल गर्ने बैठकहरूमा यसको समीक्षा भएको हुनुपर्दछ।

बालविवाह मुक्त स्थानीय तह घोषणा कार्यविधि, २०८३
सिम्रौनगढ नगरपालिका

अनुसूची ४

अङ्कभार अनुसार रङहरुको वर्गीकरण तथा समीक्षा

१. प्राप्त कुल अङ्कभार अनुसार रङहरुको वर्गीकरण तथा समीक्षा: वडा/स्थानीय सरकारले प्राप्त गरेको कुल अङ्कभारको आधारमा वडा/स्थानीय सरकार कहाँ छ भनेर पहिचान गर्नको लागि चार रङहरु प्रयोग गरेर चित्रण गर्नुपर्नेछ।

अवस्था	रंग	अंकभार	कैफियत
बालविवाह न्यूनिकरणको लागि कुनै पहल नगरेको		० देखि २ सम्म	
बालविवाह न्यूनिकरणको सुरुवाती अवस्थामा रहेको		३ देखि ८	
बालविवाह न्यूनिकरणको लागि उत्प्रेरित रहेको		९ वा ९ भन्दा वढी छ तर वडा/स्थानीय तहले सूचक नं. १२ र १३ मा स्कोर ० प्राप्त गरेको छ	
बालविवाह कम हुँदै गएको		११ वा ११ भन्दा वढी छ र वडा/स्थानीय तहले सूचक नं. १२ र १३ मापन गरेको छ।	

(१) कालो: यदि कुल अङ्कभार ० देखि २ सम्म छ भने, वडा/स्थानीय सरकारले "कुनै पहल नगरेको" भन्न कालो ब्याच पाएको हुन्छ।

क) यदि तथ्याङ्क छैन भने शिक्षा, स्वास्थ्य वा कानून प्रवर्धनमा भइरहेका सूचना तथा तथ्याङ्क संकलन प्रणालीको सुदृढीकरण गर्ने, संचानल भइरहेको अनुसन्धानको प्रश्नावलीमा आवश्यक प्रश्नहरु थपेर अथवा नयाँ सर्वेक्षण गरेर यस्ता सूचना संकलन गर्नुपर्नेछ।

(२) रातो: यदि कुल अङ्कभार ३ देखि ८ को बीचमा छ भने वडा/स्थानीय सरकारले बालविवाह न्यूनिकरण गर्न सुरुवाती अवस्थामा रहेको भन्न रातो ब्याच पाएको हुन्छ।

क) वालविवाह सम्वन्धी तथ्याङ्क उपलब्ध छैन भने संचालन भइरहेको अनुसन्धानको प्रश्नावलीमा प्रश्नहरु थपेर अथवा नयाँ सर्वेक्षण गरेर यस्ता सूचना संकलन गर्नुपर्ने छ।

ख) शिक्षामा सुधार र धारणामा परिवर्तन ल्याई र गर्भधारणमा ढिलाइ गरी बालविवाह न्यूनिकरण गर्ने स्थानीय सरकारको प्रतिबद्धता केही मात्रामा छ।

ग) वालविवाह न्यूनिकरण गर्न यी प्रत्येक क्षेत्रमा भएको प्रतिबद्धतालाई सुदृढीकरण गर्न जरुरी छ।

घ) बालविवाह न्यूनिकरण गर्ने उपयुक्त वातावरणलाई सहयोग गर्ने अवसरहरु विद्यमान छन्।

३: पहेलो: यदि कुल स्कोर ९ वा ९ भन्दा बढी छ तर वडा/स्थानीय तहले सूचक नं. १२ वा १३ मा स्कोर ० प्राप्त गरेको छ भने " बालविवाह न्यूनिकरण गर्न उत्प्रेरित रहेको" भन्न पहेलो ब्याच पाएको हुन्छ।

क) बाल विवाह न्यूनिकरणका लागि स्थानीय सरकारमा प्रत्यक्ष रुपमा उपायहरु नअपनाई धारणामा परिवर्तन ल्याउने उपायहरु अपनाईरहेको छ। यसको अर्थ भनेको नगरपालिकाले अझै पनि समुदायमा बाल विवाहको पूर्ण अवस्थाको बारेमा जानकारी पाउन सकेको छैन। यदि तथ्याङ्क उपलब्ध छैन भने सञ्चालनमा भइरहेको अनुसन्धानको प्रश्नावलीमा प्रश्नहरु थपेर अथवा नयाँ सर्वेक्षण गरेर यस्ता सूचना संकलन गर्न सुझाव रहेको छ।

ख) शिक्षामा सुधार, धारणामा परिवर्तन र गर्भधारण ढिलाइ गरी बालविवाह न्यूनिकरण गर्ने स्थानीय सरकारको प्रतिबद्धतालाई यस अङ्कभारले दर्शाउँछ।

ग) केहि समयपछि बालविवाह न्यूनिकरण गर्न यो उपयुक्त वातावरणलाई सहयोग गर्ने अवसरहरु विद्यमान छन्।

४: हरियो: यदि स्कोर ११ वा ११ भन्दा बढी छ र वडा/स्थानीय सरकारले सूचक नं. १२ वा १३ मापन गरिएको छ भने, "बालविवाह भएको र कम गर्दै गरेको" भन्न हरियो ब्याच पाउनेछ।

क) वडा/स्थानीय सरकारले बालविवाह न्यूनिकरणका लागि विभिन्न उपायहरु अवलम्बन गरिरहेको छ भन्ने बुझाउँछ।

ख) शिक्षामा सुधार, धारणामा परिवर्तन र गर्भधारणमा ढिलाइ गरी बालविवाह न्यूनिकरण गर्ने स्थानीय सरकारको प्रतिवद्धतालाई यस अङ्कभारले दर्शाउँछ।

ग) केहि समयपछि बालविवाह अन्त्य गर्न उपयुक्त वातावरण तयार भएको भन्ने बुझाउँछ।

अनुसूची ५.

बालविवाह अन्त्यका लागि पारिवारिक स्वघोषणा पत्रको नमूना

सिम्रौनगढ नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, वडा नं......., बारा।

मधेश प्रदेश, नेपाल

"बालविवाह मुक्त वडा, हाम्रो सबैको प्रतिवद्धता"

पारिवारिक प्रतिबद्धता पत्र

प्रतिवद्धताहरु

१) म अनि मेरो परिवार आफ्ना तथा कसैको पनि बालबालिकाको बाल विवाह गरिदिने तथा गराउनका लागि सहयोग गर्ने छैन।

२) म अनि मेरो परिवार समाजमा हुने बालविवाहमा सहभागी तथा कुनै पनि किसिमको सहयोग गर्ने गराउने छैन।

३) म अनि मेरो परिवार समाजमा हुने बालविवाह, उमेर नपुगी हुने विवाह र जबरजस्ती गरिने विवाह विरुद्ध आवाज उठाउने तथा बालविवाह भए गरेको थाहा पाएमा प्रहरी एवम् सम्बन्धित निकायमा तत्काल खबर गर्नेछौं।

४) म बालविवाह, लैङ्गिक विभेद अन्त्य गर्न पुरुष तथा बालकको सहभागिता, बालविवाहको सामाजिक, आर्थिक र स्वास्थ्य सम्बन्धी नकारात्मक असरबारे परिवार तथा छिमेकीलाई सचेत गराउने छु।

५) म र मेरो परिवार बालविवाह मुक्त वडा घोषणा अभियानमा सक्दो सहयोग गर्नेछ।

६) म अनि मेरो परिवारले बालविवाह गर्ने तथा गराउने कार्यमा संलग्न भएमा वडाबाट दिने सेवा सुविधा कटौती गर्ने निर्णय गरेको खण्डमा निर्णयको पूर्ण पालना गर्नेछ ।

७) माथि उल्लेखित सम्पूर्ण प्रतिबद्धताहरु म र मेरो घरपरिवारका सबै सदस्यहरुलाई लागू हुने प्रतिबद्धता गर्दछु ।

घरमूलीको नाम:.............................हस्ताक्षर................
मिति:.................
ठेगाना..सम्पर्क नं.
नागरिकता नं.
जम्मा परिवार संख्या ....महिला ....पुरुष.............बालक.........बालिका.........
गणकको नाम र हस्ताक्षर
वडा अध्यक्षको हस्ताक्षर
वडा नं.

सिम्रौनगढ नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय सिम्रौनगढ, बारा मधेश प्रदेश नेपाल २०७३